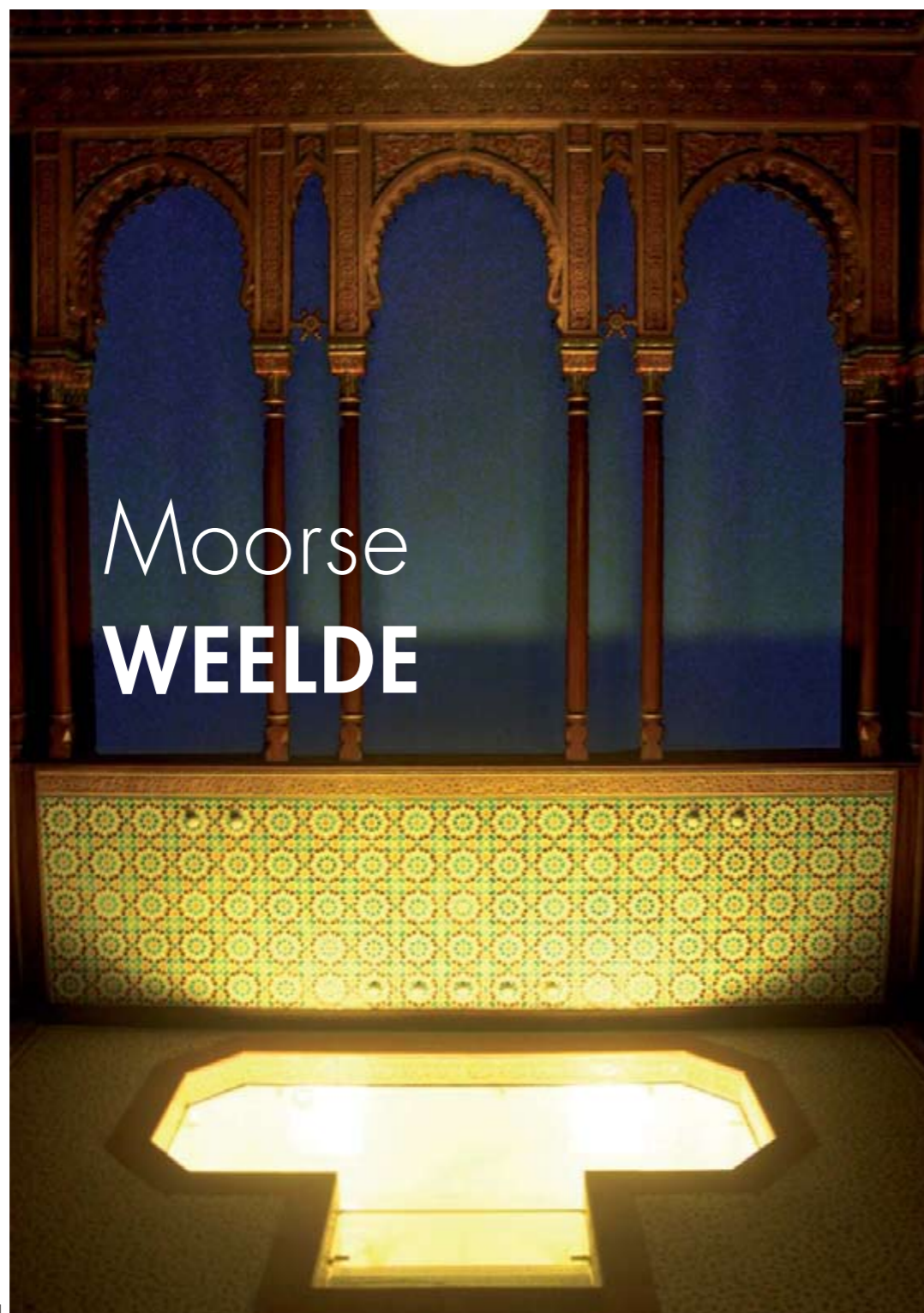

1 19e-eeuwse wellness. Het bad is betegeld met crèmekleurige geglazuurde vormtegels. De bogen zijn los van de achterwand geplaatst om het ruimtelijk effect te vergroten.

Moorse WEELDE

TEKST EN FOTO'S
NATASJA HOGEN

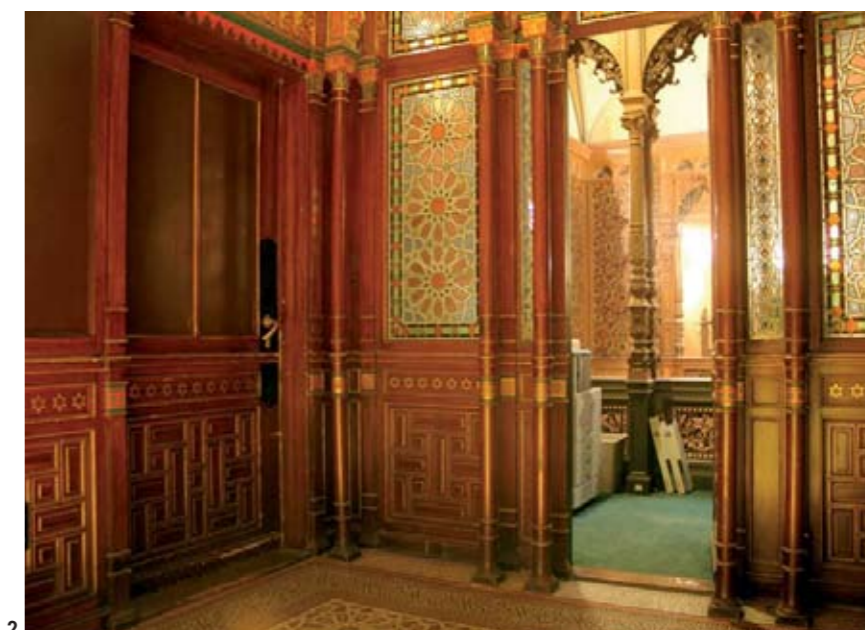
Architectuurhistorica Natasja Hogen portretteert in de komende edities van Sanitair Design een aantal historische badkamers. Dit najaar verschijnt bij uitgeverij Stokerkade het boek *Baden in Weelde* over de historie van badkamerarchitectuur in ons land. In deze eerste aflevering het 19e-eeuwse woonhuis van tabakshandelaar Jacob Nienhuys in Amsterdam.

Jacob Nienhuys (1837-1927), rijk geworden in de handel in tabak en medeoprichter van de Delimaatschappij, gaf in 1888 aan architect Abraham Salm (1857-1915) de opdracht om een nieuw huis te ontwerpen aan de Herengracht in Amsterdam. Het enorme huis werd ontworpen naar voorbeeld van de Franse Loire-kastelen in de stijl van de neorenaissance. De interieurs van de binnenruimte werden, in de navolging van het in de negentiende eeuw populaire Eclecticisme in diverse historiserende stijlen ontworpen. Een groot deel van het oorspronkelijke interieur van het huis is nog intact, waaronder ook de badkamer op de tweede verdieping die in een Moorse stijl werd ontworpen. Nienhuys betrok het pand in 1891 en bleef er tot 1908 wonen. De badkamer is waarschijnlijk tot halverwege de twintigste eeuw in gebruik gebleven. Inmiddels is het pand het onderkomen van het Nederlandse Instituut voor Oorlogsdocumentatie.

Plattegrond – Het huis is georganiseerd rond een vestibule in het hart van het huis op de begane grond, die op de verdiepingen overgaat in een vide waaromheen de verschillende ruimtes zijn gesitueerd. Aan deze vide grenst een monumentaal trappenhuis. De badkamer ligt ingeklemd tussen twee slaapkamers en grenst aan een balkon aan de vide dat alleen via de badkamer te bereiken is. De wand tussen badkamer en balkon wordt gevormd door drie glas-in-looddeuren, waardoor het mogelijk is om de hele wand te openen.

Bad – De badkamer beschikte, net als de rest van het woonhuis, over moderne en uitgebreide installaties. Collectieve nutsvoorzieningen als riolering en elektriciteit werden in Amsterdam pas vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw aangelegd, en in 1888 beschikten nog maar weinig huishoudens over een aansluiting hierop. Het enige sanitaire element in de badkamer is het verzonken bad, dat via twee treden is te bereiken en geheel is betegeld met crèmekleurige geglazuurde vormtegels. Waarschijnlijk is het bad een stoombad geweest. In die zin is het geen traditionele badkamer, bestemd voor een dagelijkse douche, het poetsen van de tanden of het gebruik van een toilet. De badkamer van Jacob Nienhuys is een van de vroegste nog bestaande voorbeelden waarin het wellnessdenken tot uiting komt en de nadruk juist ligt op luxe en ontspanning.

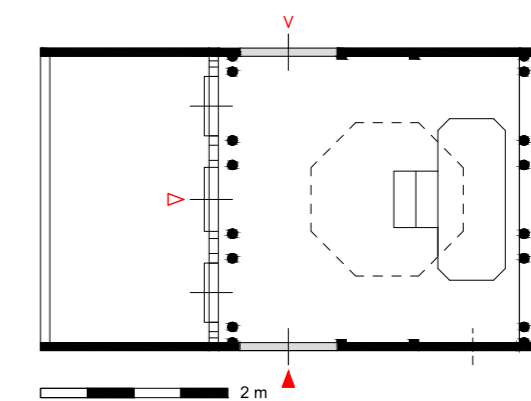
Mozaïek – De vloer is betegeld met een veelkleurig mozaïek. In de voorzone voor het bad is dit mozaïek in een geometrisch patroon gelegd in de vorm van bloemmotieven. Achter het bad bevinden zich geglazuurde

2

wandtegels met opvallende gestileerde bloemen. De wanden van de badkamer zijn afgewerkt met diverse wandbetimmeringen. De achterwand en de wand naar het balkon zijn voorzien van houten pilaren beëindigd door hoefijzervormige bogen die kenmerkend zijn voor de Moorse architectuur. Het houtwerk is beschilderd alsof het eikenhout is. De bogen zijn los van de achterwand geplaatst om het ruimtelijk effect te vergroten. Het houtwerk van wanden en plafond is rijk gedecoreerd met geometrische motieven. Rondom de achthoekige plafondnis zijn enkele Arabische tekens in het hout gesneden. Het is bekend dat Jacob Nienhuys als handelaar in tabak op Sumatra is geweest rond 1862, en hier contact heeft gehad met een aantal Islamitische sultans. Wellicht vormden deze bezoeken een inspiratiebron voor het ontwerp van de badkamer. Daarnaast was aan het eind van de negentiende eeuw in West-Europa het bezoeken van Oosterse badhuizen erg in de mode.

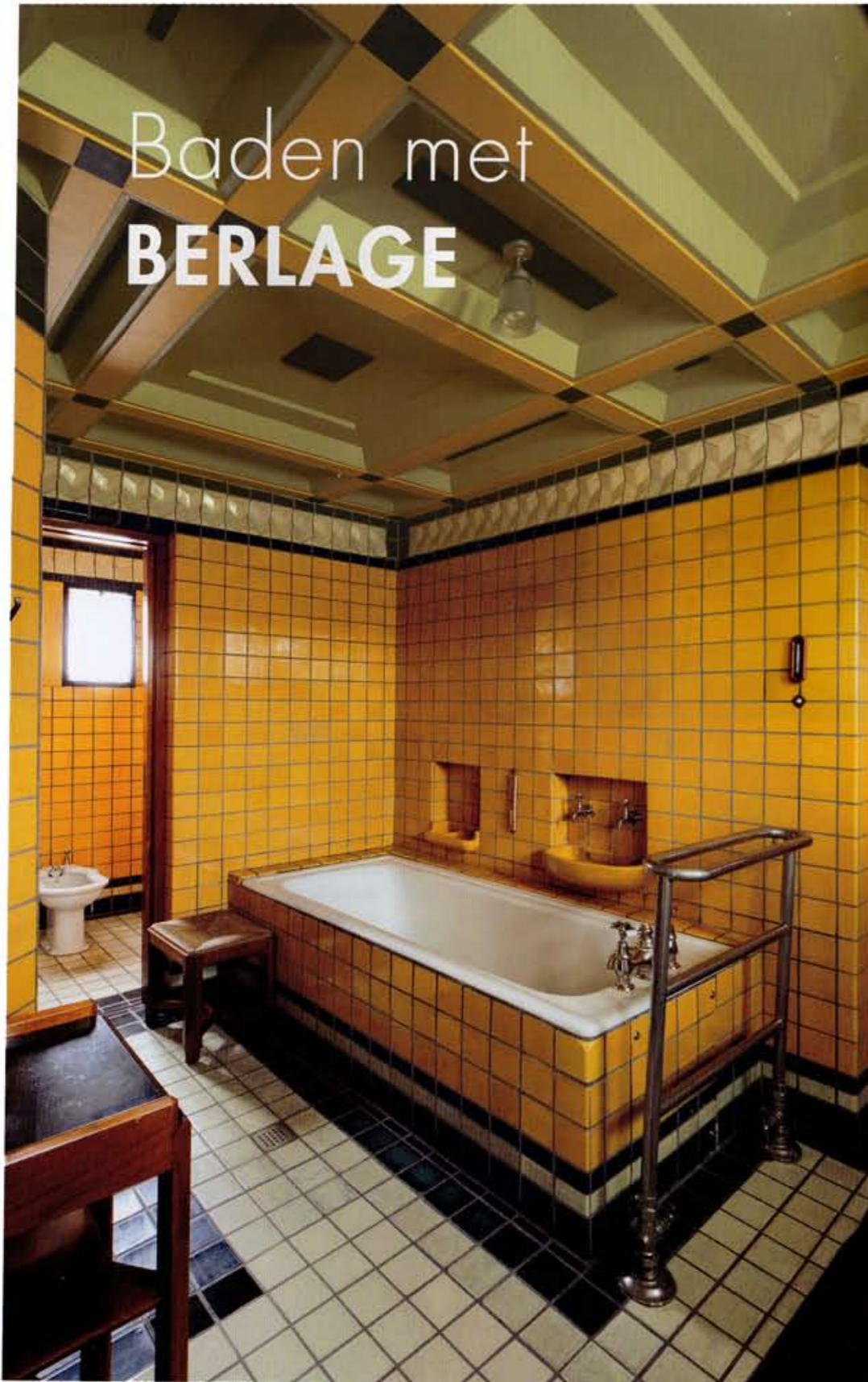
www.natasjahogen.com

2 De wand tussen badkamer en balkon wordt gevormd door drie glas-in-looddeuren, waardoor het mogelijk is om de hele wand te openen.

1. Een specifieke keramische voorafwerking van badkamers ontving zijn prijs in 1914. Het ontwerp van de badkamers ontworpen in de badkamers van Anton Kröller-Müller (1914).

Baden met BERLAGE

TEKST NATASJA HOGEN |
FOTO BERT MULLER

In het boek **In Weelde Baden**, van de hand van architectuurhistorica Natasja Hogen, worden historisch ontworpen badkamers in Nederland beschreven en ontleed. In aflevering 2 van een exclusieve preview een puntgave badkamer van Jachthuis Sint Hubertus.

Jachthuis Sint Hubertus werd in 1914 ontworpen door Hendrik Petrus Berlage (1856-1934), in opdracht van Anton en Helene Kröller-Müller. Het echtpaar, vermogende kunstverzamelaars, had zeer vooruitstrevende ideeën over architectuur en gaf de architect de vrije hand bij het ontwerpen van het woonhuis. Naast het exterieur was Berlage ook verantwoordelijk voor het landschapontwerp en het ontwerp van het interieur, zowel de afwerking als het meubilair, de stoffering en de accessoires. Kunstenaar Bart van der Leek (1876-1958) ontwierp het kleurschema en de patronen van het schilderwerk. Omdat de relatie tussen de architect en de opdrachtgevers in de loop van het bouwproces stuk liep, is de uitvoering van het woonhuis afgerond onder leiding van architect Henri van der Velde (1863-1957), waardoor ook zijn invloed in het ontwerp terug te vinden is. Het jachthuis werd opgeleverd in 1920.

Gewei – De plattegrond van het jachthuis vormt een verwijzing naar een gewei, en daarmee naar de naamgever van het jachthuis, Sint Hubertus, beschermheilige van de jacht. Het woonhuis heeft twee identieke, gespiegelde vleugels aan weerszijden van een middendeel waarin onder andere de entree is opgenomen. Maar de moderne ideeën van het echtpaar Kröller-Müller over wonen kwamen niet alleen tot uiting in de architectuur van het gebouw maar ook op het sociaal-maatschappelijke vlak: in een tijd waarin veel woonhuizen überhaupt nog niet beschikten over een badruimte hadden alle slaapvertrekken in het jachthuis een eigen badkamer, negen stuks in totaal. Zelfs de dienstbodes beschikten over een eigen badvertrek. Op de begane grond bevinden zich in de westelijke vleugel de privévertrekken van Helene, in de oostelijke vleugel die van Anton (zie foto). In beide vleugels bevindt zich een badkamer, gelegen aan de hal, tussen de zitwerkkamer en slaapkamer.

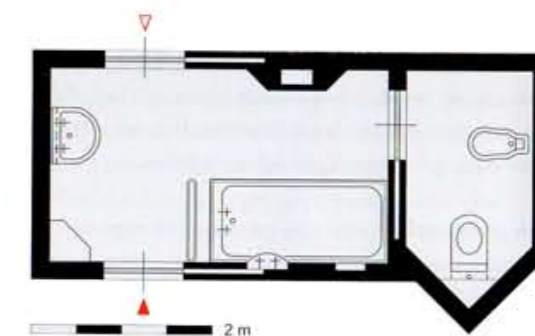
Rationalisme – In het gehele interieur, inclusief de badkamers, zette Berlage de stijl van het Rationalisme consequent door. Hierbij maakte hij onder andere gebruik van een maatsysteem dat voortkwam uit de maat van het metselwerk. Hoewel de badkamers nadrukkelijk zijn vormgegeven door de architect (niet alleen in Nederland, maar zelfs daarbuiten is het ontwerp van de badkamers uniek), is tegelijkertijd goed te zien hoe aan het begin van de twintigste eeuw steeds meer ge-

bruik wordt gemaakt van op grote schaal fabrieksmatig geproduceerd sanitair. Alle badkamers zijn afgewerkt met geglaazuurde keramische tegels en beschikken over een wastafel en bad, vaak aangevuld met een toilet en een bidet in een afzonderlijke ruimte. De toiletten en de stortbakken werden geleverd door de in Maastricht gevestigde fabriek Sphinx, de wastafels door het Rotterdamse bedrijf R. Stokvis & Zonen. De kranen kwamen uit Londen, en waren van het merk Czech & Speake Limited.

Kleurstelling – De meeste badkamers in het jachthuis zijn ontworpen in een lichte kleurstelling, waarbij een aantal kleuren als accent is gebruikt in bijvoorbeeld het vloertegelwerk of het plafond. In de badkamer van Anton zijn echter felgele wandtegels toegepast, wat deze badkamer een warme uitstraling geeft. Terugkerende elementen zijn de ingebouwde zeepbakjes van geglaazuurd aardewerk en de eveneens langs het bad ingebouwde fonteintjes, waar het ergste vuil en het sop van het bad kon worden afgespoeld. In geen van de badkamers is een douche aanwezig. In verschillende badkamers komen daarnaast door Berlage ontworpen coromandel tafeltjes met een hardstenen blad voor.

Ventilatie – In alle badkamers werd gebruikgemaakt van voor die tijd moderne sanitair- en installatietechnieken. De badkamers werden geventileerd via ventilatieopeningen in het bijzondere cassetteplafond. Een aantal badkamers was daarnaast voorzien van een schouw waarin een elektrisch straalkachelletje was opgenomen. Daarnaast beschikten alle badkamers over verchroomde handdoekradiatoren.

www.natasjahogen.com

LEZERSACTIE:
5 euro korting
voor lezers van
Sanitair Design,
geldig tot en met
31 januari 2013.
Kijk op pagina 38.

2 Het boek 'In Weelde Baden' is afgelopen maand gepresenteerd in Kasteel De Haar en te bestellen via de site van uitgeverij Stokkerkade: www.stokkerkade.nl

Origineel JAREN DERTIG

TEKST NATASJA HOGEN
L.S.M. MAURICE WERY
FOTO PIM VAN SCHAIJK

In het boek **In Weelde Baden**, van de hand van architectuurhistorica Natasja Hogen, worden historische badkamerontwerpen beschreven en ontleed. In aflevering 3 van een exclusieve preview een puntgaaf voorbeeld van een moderne badkamer uit de jaren 30 in Huizinghe De Loet in 's-Hertogenbosch.

Huizinghe 'De Loet' in 's-Hertogenbosch is een historisch woonhuis in de Bossche binnenstad. De geschiedenis van het pand en haar bewoners is bekend tot in de vijftiende eeuw en gedurende de eeuwen is het pand vele malen verbouwd. In 1820 werd de huidige classicistische gevel in Dorische stijl opgetrokken om daarmee van twee middeleeuwse woonhuizen één geheel te maken. Het interieur bleef echter enigszins onafhankelijk en werd pas in 1930 gemoderniseerd toen de kruideniersfamilie De Gruyter het pand op de Peperstraat ó kocht en grondig liet verbouwen. Op dit moment wordt het huis beheerd door de Stichting Huizinghe De Loet.

Warm stromend water – De badkamer uit 1930 is een goed voorbeeld van een moderne badkamer uit die tijd. Als eerste huis in 's-Hertogenbosch werd er een moderne badkamer aangelegd, compleet met een WC, warm stromend water en een badkuip met douche. Deze badkamer is gelegen op de eerste etage en is bereikbaar zowel vanuit de hal als vanuit twee slaapkamers, waarvan het echtpaar De Gruyter de grootste slaapkamer in gebruik had en in de tweede slaapkamer oorspronkelijk de kinderen sliepen.

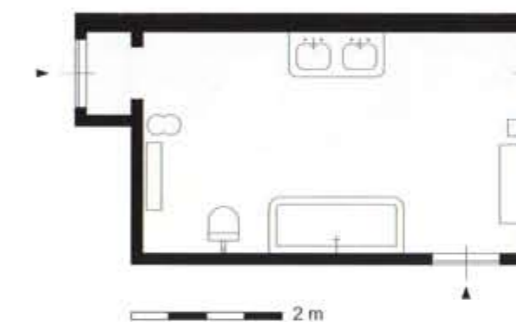
Zout – Op het dak kwam een bassin te staan dat speciaal bedoeld was voor het opslaan van zeewater opdat mevrouw De Gruyter wekelijks van haar zoutwaterbad kon genieten. Met paard en wagen werd het zeewater op regelmatige basis aangevoerd vanaf de Hollandse kust naar de Peperstraat. Deze installatie is al vrij snel verwijderd, in ieder geval voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De huidige bewoners van Peperstraat ó hebben de badkamer grotendeels ongemoeid gelaten en altijd de bijzondere historische waarde van het interieur willen behouden of versterken. Tot 1999 gebruikten de huidige bewoners deze badkamer dagelijks en nu staat deze de gasten van 'De Loet' nog steeds ter beschikking.

Licht – De badkamer heeft een plafond met een origineel glas-in-loodraam. Dit is tevens de enige bron van daglicht in het vertrek. De faux marbre-beschildering op de bovenste helft van de muren is aangebracht in art

deco-stijl, maar dateert uit 1986 en is aangebracht door de kunstschilder Joris Majot. In dat jaar verving hij ook de beige gevelde rand rond het dakraam door een faux bois-beschildering. Tegelijkertijd werden enkele accenten in schildpad aangebracht, waaronder de armaturen van de wandlampen boven het bad, die op de beschildering na origineel zijn. De tegels zijn afkomstig uit de fabriek van de huisleverancier voor de winkelbedrijven van het bedrijf De Gruyter en kunnen dan ook in een aantal winkelinterieurs worden teruggevonden. Onder het tapijt op de vloer ligt de originele, lichtgele vinyltegelfloer. Het tapijt is toegevoegd in de jaren zeventig toen de huidige bewoners een stapel art deco-deurmatten kochten bij het Londense warenhuis Biba en deze aan elkaar maakten om als vloerbedekking te dienen.

Regout – Het sanitair is grotendeels origineel. De badkuip is waarschijnlijk afkomstig van het bedrijf Regout in Maastricht, de WC-pot is origineel, evenals de wastafel. Het eikenhouten badkamermeubel was oorspronkelijk een radiomeubel maar past goed in deze badkamer. De oorspronkelijke platte spiegel is in de jaren zeventig vervangen door een hangende kast met facet-geslepen spiegels. In de badkamer was aanvankelijk een bidet aanwezig, die door de huidige bewoners niet werd gebruikt en daarom is verwijderd. De badkamer werd oorspronkelijk geventileerd via lamellen in de dakkoepel. Deze werden bediend met een trekkoord in de nis bij de deur naar de slaapkamer.

www.natasjahogen.com

2 Het boek **In Weelde Baden** (24,50 euro + verzendkosten, ISBN 9789079156214) biedt een historisch en eigenwijs overzicht van (originele) badkamerontwerpen in Nederland. Informatie: www.stokerkade.nl

